

Skuteczność predykcyjna stężeń neuropeptydów: feniksyny, speksyny i kisspeptyny dla diagnozy choroby afektywnej dwubiegunowej w populacji pediatrycznej

Predictive efficiency of phoenixin, spexin and kisspeptin neuropeptides concentration levels in diagnosis of bipolar disorder in paediatric population

Lena Cichoń¹, Małgorzata Janas-Kozik¹, Artur Pałasz²,
Krzysztof M. Wilczyński¹, Aleksandra Suszka-Świtek²,
Anna Żmijowska¹, Ireneusz Jelonek¹

¹ Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach,
Katedra i Oddział Kliniczny Psychiatrii i Psychoterapii Wieków Rozwojowego,
Centrum Pediatrii im. Jana Pawła II w Sosnowcu

² Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Zakład Histologii Katedry Histologii i Embriologii

Summary

Aim. The aim of the study was to assess concentrations of the following neuropeptides: phoenixin, spexin and kisspeptin in venous blood serum of children and adolescents suffering from bipolar disorder, and by this their predictive efficiency in this disorder.

Material. The study covered 75 individuals with a mean age of 15.26 years (95% CI: 14.86–15.67), of which the study group comprised of 57 individuals diagnosed with bipolar affective disorder and the control group – 18 individuals with no psychiatric diagnosis and no pharmacological treatment.

Method. Phoenixin, spexin and kisspeptin levels were determined in the peripheral venous blood serum. Neuropeptide concentrations were measured with the enzyme-linked immunosorbent assay (ELISA).

Results. The mean phoenixin concentration in the studied group equalled 1.57 ng/ml (95% CI: 1.35–1.79), while in the control group – 2.69 ng/ml (95% CI: 2.38–3; *U* Mann-Whitney test *p*-value < 0.05). For spexin, these results were 639.65 pg/ml (95% CI: 558.86–720.44) in the studied group, and 354.28 pg/ml (95% CI: 310.33–398.22; *U* Mann-Whitney test *p*-value < 0.05) in the control group. The observed differences were statistically significant. The mean concentration of kisspeptin levels in the studied group was 126.02 pg/ml (95% CI: 39.82–212.23; median: 59.85), while in the control group – 54.83 pg/ml (95% CI: 39.23–70.43; median: 51.3; *U* Mann-Whitney test *p*-value = 0.29), and the observed difference was not statistically significant.

Conclusions. The occurrence of bipolar disorder symptoms is statistically significantly linked with a decreased phoenixin concentration and to a small degree – with an increased spexin concentration in blood serum of patients. However, it is not linked with the kisspeptin concentration.

Słowa klucze: feniksyna, speksyna, kisspeptyna

Key words: phoenixin, spexin, kisspeptin

Wstęp

Choroba afektywna dwubiegunowa (ChAD) jest przewlekłym zaburzeniem nastroju, charakteryzującym się występowaniem epizodów manii/hipomanii, depresji oraz mieszanych (szczególnie częstych w populacji pediatrycznej), poprzedzielanych okresami remisji. Podczas zaostrzeń choroby (poza zmianami w zakresie nastroju i aktywności) obserwuje się liczne objawy, m.in. zachowania autoagresywne, zmiany w zakresie snu, apetytu (oraz towarzyszący temu spadek/przyrost masy ciała), popędu seksualnego (np. hiperseksualność podczas manii) czy bardzo częste w tej grupie wiekowej objawy wytwórcze. ChAD u dzieci i młodzieży bardzo często współtowarzyszą inne zaburzenia psychiatryczne, np. zaburzenia lękowe, zachowania, odżywiania czy zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi (ADHD). Dodatkowo objawy lękowe często poprzedzają wystąpienie ChAD w populacji pediatrycznej i są uważane za predyktory rozwoju choroby [1].

Problem diagnostyki oraz leczenia ChAD należy do kluczowych zagadnień współczesnej psychiatrii, a w szczególności psychiatrii dzieci i młodzieży. Stosowane obecnie strategie terapeutyczne opierają się przede wszystkim na selektywnej farmakomodulacji stosunkowo dobrze poznanych szlaków monoaminergicznych mózgowia, kanałów jonowych oraz wewnątrzkomórkowych mechanizmów regulacyjnych. W efekcie dynamicznego rozwoju w ostatnich latach neurochemii molekularnej i komórkowej oraz wdrożenia zaawansowanych technik eksperymentalnych, włącznie z modelowaniem *in silico*, pozyskano szereg nowych informacji sugerujących udział sygnalizacji neuropeptydowej w patogenezie chorób psychicznych, w tym ChAD [2, 3]. Zaobserwowany wielokrotnie spadek ekspresji neuropeptydu Y (NPY) i somatostatyny w mózgu pacjentów z ChAD sugeruje, że owe klasyczne neuropeptydy regulatorowe mogą odgrywać ważną rolę w etiologii i przebiegu choroby. Zanotowano istotne obniżenie ekspresji NPY w korze przedczołowej pacjentów z ChAD [4, 5]. Poziom NPY w płynie mózgowo-rdzeniowym (PMR) pacjentów z ChAD, którzy dokonywali w przeszłości prób samobójczych, był również istotnie niższy aniżeli u badanych nieobciążonych tego rodzaju zachowaniami autoagresywnymi. Stężenie NPY było szczególnie obniżone u tych chorych, którzy podejmowali próby samobójcze w okresie obserwacji psychiatrycznej. Ponadto pacjenci z tej grupy charakteryzowali się niższym poziomem NPY niż ci, którzy dokonywali prób samobójczych w przeszłości i ich nie ponawiali. Wydaje się zatem, że szlak sygnałowy NPY jest istotnie zaburzony w przebiegu ChAD, a oznaczanie poziomu tego neuropeptydu w PMR może być pomocne w szacowaniu ryzyka przyszłych zachowań autoagresywnych o charakterze suicydalnym [6].

Liczebność neuronów z ekspresją somatostatyny była istotnie zredukowana w okolicy parahipokampalnej oraz w ciele migdałowatym pacjentów z ChAD, jak i ze schizofrenią, co może być przyczyną dysfunkcji mechanizmów regulujących i kontrolujących reakcje lękowe [7, 8]. Nie jest też wykluczone, że nasilenie lęku w godzinach porannych może mieć związek z okołodobowymi zmianami ekspresji somatostatyny w ciele migdałowatym [8]. W przypadku oreksyn, neuropeptydów podwzgórzowych o szerokim spektrum czynnościowym, wyniki oznaczeń są jednak sprzeczne, zaobserwowano bowiem zarówno spadek, jak i wzrost poziomu oreksyny A w surowicy pacjentów z ChAD [9, 10]. Najnowsze badania ujawniły wszakże obniżony poziom oreksyny A, greliny i NPY u pacjentów z ChAD oraz depresją w stosunku do kontroli. Pacjenci z zaburzeniem afektywnym jednobiegunowym wykazywali natomiast wyższy poziom NPY niż osoby dotknięte ChAD, zachodziła też negatywna korelacja między stężeniem tego neuropeptydu a epizodami emocjonalnego jedzenia w przebiegu ChAD [11]. Sugeruje się przy tym, że potencjalnym markerem przebiegu ChAD mogłaby być oksytocyna, lecz brakuje danych w pełni uzasadniających ów postulat diagnostyczny, pomimo notowanych zmian stężenia tego neurohormonu w toku rozwoju choroby [12].

Interesującymi z punktu widzenia diagnostyki psychiatrycznej neuropeptydami o wielokierunkowym i urozmaiconym spektrum aktywności fizjologicznej wydają się opisane w ostatnich latach: feniksyna (PNX), speksyna (SPX) i kisspeptyna. PNX jest słabo poznanym neuropeptydem, nowym czynnikiem regulatorowym występującym w postaci dwóch form cząsteczkowych: krótszej (PNX-14) i dłuższej (PNX-20), który został zidentyfikowany z użyciem metod bioinformatycznych, a niedługo później ujawniono jego ekspresję w podwzgórzu, ciele migdałowatym i pniu mózgu szczura [13, 14]. PNX jest ligandem receptora metabotropowego GPR173 wykazującego szeroką dystrybucję w licznych strukturach mózgu [15]. Dla psychofarmakologii istotne wydaje się doniesienie, że podanie PNX-14 do komór mózgu i podwzgórza dorosłych myszy wywołuje silny efekt przeciwlękowy, uwidoczniony w testach behawioralnych [16]. Co godne podkreślenia, anksjolityczne działanie PNX-14 zostało wygaszone podaniem selektywnego antagonisty receptora GnRH. W pionierskich badaniach klinicznych z PNX przeprowadzonych w 2017 roku przez berliński zespół Hofmanna i wsp. [17] wykazano związek między poziomem PNX a poziomem lęku u ludzi.

Kolejnym peptydem odkrytym dzięki technikom modelowania molekularnego *in silico* okazała się SPX, peptyd będący alternatywnym ligandem receptorów galaninowych Gal2 i Gal3 [18, 19]. Neurony wykazujące ekspresję SPX obecne są w wielu okolicach mózgu, najliczniejsze ich populacje zidentyfikowano w podwzgórzu, hipokampie, ciele migdałowatym, mózdzku i pniu mózgu [20]. SPX jest neuropeptydem wybitnie anoreksygennym [21]. Zaobserwowano jednak, że dokomorowe podanie związku będącego strukturalnym analogiem SPX indukuje u szczura efekt przeciwlękowy [22].

Kisspeptyna jako ligand receptora metabotropowego Kiss-1R (GPR54) odgrywa pierwszoplanową rolę w regulacji funkcji rozrodczych u ssaków, regulując uwalnianie gonadotropiny (GnRH) przez neurony podwzgórza [23]. Ekspresją kisspeptyny charakteryzują się liczne populacje neuronalne podwzgórza, hipokampu oraz ciała migdałowatego [24]. Neuropeptyd ten jest również modulatorem wydzielania insuliny oraz regulatorem bilansu energetycznego organizmu przez wpływ na procesy

przyjmowania pokarmu [25]. Kisspeptyna uczestniczy też w mechanizmach leżących u podłoża zachowań seksualnych, procesów afektywnych oraz wykazuje działanie antydepresyjne i anksjolityczne [26]. Sugeruje się, że zaburzenie ekspresji kisspeptyny w hipokampie gryzoni może wyzwać u nich zmiany behawioralne charakterystyczne dla zwierzęcego modelu schizofrenii [27].

Szereg doniesień sugeruje udział PNX, SPX i kisspeptyny w mechanizmach lęku oraz patogenezie zaburzeń odżywiania, brak natomiast danych na temat ich potencjalnej roli w zmianach neuromolekularnych leżących u podstaw ChAD [28].

Material

Badanie prowadzone było w Katedrze Psychiatrii i Psychoterapii Wieku Rozwojowego Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, posadowionej w Centrum Pediatrii im. Jana Pawła II w Sosnowcu Sp. z o.o., z udziałem Zakładu Histologii Katedry Histologii i Embriologii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Osoby włączone do badania były rekrutowane spośród populacji śląskiej. Uczestnicy byli podzieleni na dwie grupy: (1) z potwierdzoną lub (2) wykluczoną klinicznie diagnozą ChAD na podstawie kryteriów diagnostycznych DSM-5. Uczestnicy z ChAD rekrutowani byli spośród pacjentów Oddziału Klinicznego Psychiatrii i Psychoterapii Wieku Rozwojowego (OKPiPWR), a grupa kontrolna – z poradni przyklinicznych, wśród uczniów szkół na terenie województwa śląskiego oraz pacjentów Centrum Pediatrii im. Jana Pawła II w Sosnowcu Sp. z o.o. Świadoma zgoda na udział w badaniu była uzyskiwana (po udzieleniu informacji) zarówno od rodziców, jak i od samych uczestników. Dane zebrane w ramach badania były pseudonimizowane.

Badanie objęło 75 osób w wieku średnio 15,26 roku (95% CI: 14,86–15,67). Grupę badaną stanowiło 57 osób z województwa śląskiego w wieku poniżej 18 lat z diagnozą ChAD, które były hospitalizowane w OKPiPWR w latach 2019–2022. Średni wiek w tej grupie wynosił 14,84 roku (95% CI: 13,23–15,15), a 75,43% grupy ($n = 43$) stanowiły kobiety. Siedmiu pacjentów (12,2%) miało wywiad rodzinny obciążony w kierunku ChAD. W przypadku 10 dzieci z ChAD (17,54%) równocześnie współwystępowała diagnoza całościowych zaburzeń rozwoju (*Autism Spectrum Disorder*; ASD). Kryteria wykluczenia w grupie badanej obejmowały zaburzenia nastroju spowodowane stanami medycznymi oraz użyciem substancji psychoaktywnych. Grupa kontrolna obejmowała 18 osób w wieku średnio 16,3 lat (95% CI: 15,53–17,13), a 22,3% grupy stanowiły kobiety ($n = 4$). Kryteria włączenia obejmowały osoby poniżej 18. roku życia bez diagnozy psychiatrycznej i nieleczone farmakologicznie. W tej grupie nie było osób z obciążonym wywiadem rodzinnym w kierunku ChAD, jak również z innymi diagnozami zaburzeń psychicznych.

Metoda

U osób z grupy kontrolnej oraz badanej oznaczano poziom wybranych neuropeptydów: PNX, SPX i kisspeptyny w surowicy krwi z żyły obwodowej. Krew żylna

była pobrana na skrzep, odwirowana, a uzyskana surowica była przechowywana w temperaturze -20°C do chwili wykonania oznaczeń. Pomiar PNX, SPX i kisspeptyny został wykonany metodą immunoenzymatyczną ELISA (*Enzyme-linked immunosorbent assay*) według protokołów dołączonych przez producentów zestawów: test immunoenzymatyczny typu sandwich do ilościowego pomiaru kisspeptyny *in vitro* w ludzkiej surowicy, osoczu i innych płynach biologicznych (czułość: $< 13,1$ pg/ml; zakres wykrywania: 31,2–2000 pg/ml); test immunoenzymatyczny (EIA kit) do wykrywania ludzkiej PNX (czułość: 0,07 ng/ml; zakres: 0,07–2,1 ng/ml); zestaw ELISA do ilościowego oznaczania *in vitro* stężenia SPX u ludzi m.in. w surowicy (czułość: 46,88 pg/ml; zakres: 78,13–5000 pg/ml).

Zgoda komisji bioetycznej

Badanie zostało przeprowadzone za zgodą komisji bioetycznej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach na podstawie uchwały PCN/0022/KB1/126/19.

Analiza statystyczna

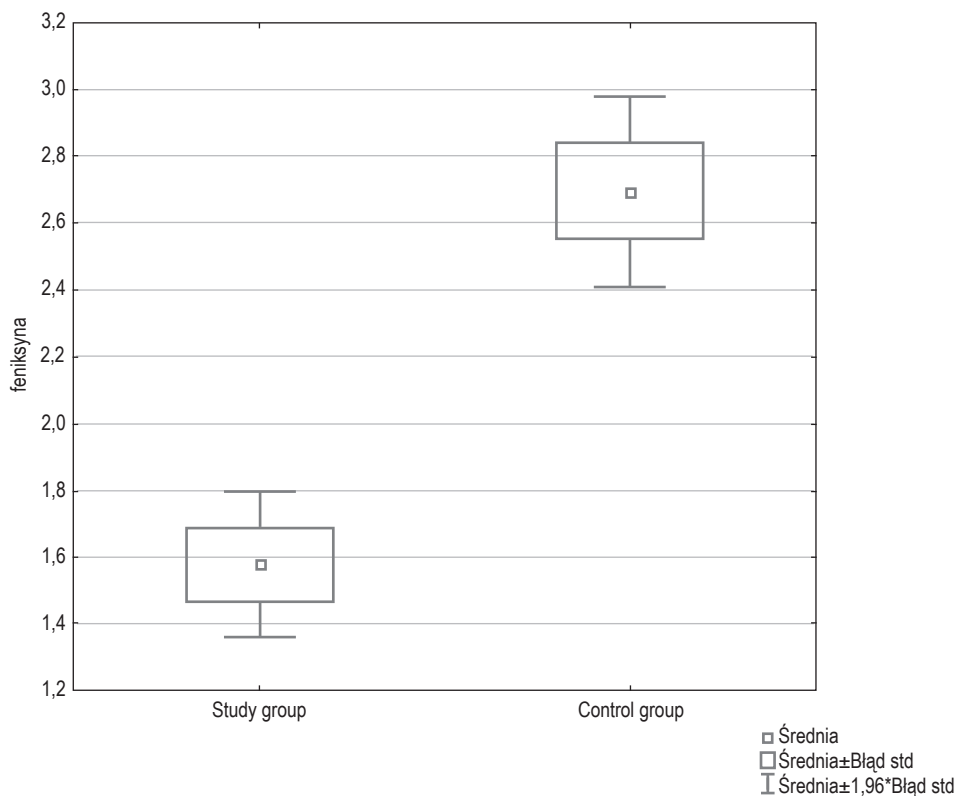
Analiza statystyczna została wykonana za pomocą oprogramowania StatSoft Statistica w wersji 13. Przyjęty poziom istotności statystycznej wynosił $\alpha = 0,05$.

Wyniki

Średnie stężenie PNX w grupie badanej wynosiło 1,57 ng/ml (95% CI: 1,35–1,79), natomiast w grupie kontrolnej – 2,69 ng/ml (95% CI: 2,38–3; test *U* Manna-Whitneya p -value $< 0,05$). Dla SPX wyniki te wynosiły odpowiednio: 639,65 pg/ml (95% CI: 558,86–720,44) w grupie badanej oraz 354,28 pg/ml (95% CI: 310,33–398,22; test *U* Manna-Whitneya p -value $< 0,05$) w grupie kontrolnej. W obu przypadkach obserwowane różnice były istotne statystycznie i zostały one zwizualizowane na rysunkach 1 oraz 2. Dla kisspeptyny średnie stężenie w grupie badanej wynosiło 126,02 pg/ml (95% CI: 39,82–212,23; mediana: 59,85), w grupie kontrolnej zaś – 54,83 pg/ml (95% CI: 39,23–70,43; mediana: 51,3; test *U* Manna-Whitneya p -value = 0,29). Obserwowana różnica nie była istotna statystycznie.

W analizowanej grupie płęć pacjentów, obciążenie wywiadu rodzinnego w kierunku ChAD oraz współwystępowanie ASD nie wywierało istotnego statystycznie wpływu na stężenie badanych neuropeptydów (test *U* Manna-Whitneya p -value $> 0,1$).

Przeprowadzono również analizę korelacji wieku badanych osób ze stężeniami oznaczonych neuropeptydów. Uzyskano słabą, dodatnią korelację wieku ze stężeniem PNX ($r = 0,28$; $p < 0,05$). Obserwowano także istotne statystycznie korelacje między stężeniami samych neuropeptydów – parametry zostały zaprezentowane w tabeli.

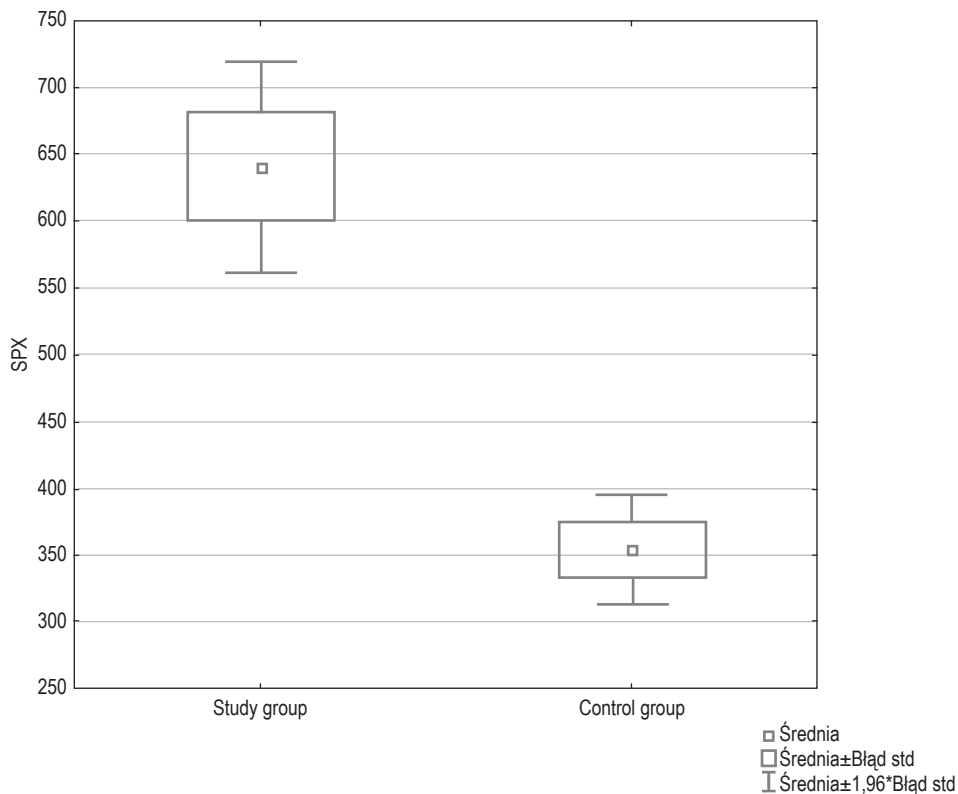

Rysunek 1. Różnica w średnim stężeniu PNX między grupą kontrolną i badaną (test U Manna-Whitneya $p < 0,05$)

Tabela. Macierz korelacji stężeń neuropeptydów

	PNX	SPX	Kisspeptyna
PNX	–	p-value < 0,05	p-value < 0,05
SPX	–0,52	–	p-value < 0,05
Kisspeptyna	–0,24	0,35	–

W dalszym etapie przeprowadzono analizę regresji logistycznej w celu analizy ilorazu szans (*Odds Ratio*; OR) wystąpienia ChAD w zależności od stężeń badanych neuropeptydów. Ze względu na obserwowaną współliniowość w ramach analizy macierzy korelacji stężeń dla każdego neuropeptydu utworzono osobny model regresji. W wypadku PNX oraz SPX modele uzyskały istotność statystyczną: dla PNX OR = 0,154 (95% CI: 0,059–0,404), dla SPX OR = 1,009 (95% CI: 1,003–1,015). Model przygotowany dla kisspeptyny nie uzyskał istotności statystycznej.

Rysunek 2. Różnica w średnim stężeniu SPX między grupą kontrolną i badaną (test U Manna-Whitney $p < 0,05$)

Omówienie

W przeprowadzonym badaniu występowanie ChAD było istotnie statystycznie powiązane z obniżonym stężeniem w surowicy jednego ze słabiej poznanych neuropeptydów, czyli PNX, której przypisuje się związek z poziomem lęku u ludzi. Również w analizie regresji logistycznej obserwowano istotną redukcję ryzyka wystąpienia ChAD wraz ze wzrostem stężenia PNX. W badaniu Hofmanna i wsp. z 2017 roku [17] (dotyczącym otyłych mężczyzn) wykazano, że stężenie PNX było negatywnie powiązane z lękiem. Objawy lękowe są uważane za predyktor rozwoju zaburzeń afektywnych dwubiegunowych (ZAD), a także za częste zaburzenie współistniejące u osób z ChAD, zwłaszcza w populacji pediatrycznej. W badaniach retrospektywnych do 75% osób z ZAD zgłaszało występowanie lęku jako cechy w fazie prodromalnej choroby, przy czym należy zaznaczyć, że lęk nie jest specyficznym czynnikiem dla rozwoju ZAD [29]. Z kolei aż 54% młodych osób z ZAD ma jednocześnie zaburzenia lękowe (szczególnie lęk paniczny, agorafobię, uogólnione zaburzenia lękowe, zaburzenie stresowe pourazowe). Współwystępowanie ChAD i zaburzeń lękowych w populacji

pediatrycznej wydaje się wiązać z gorszym funkcjonowaniem dziecka [30]. Należy zatem przypuszczać, że objawy lękowe mogą być częste w grupie badanych hospitalizowanych z powodu ChAD. Dalsze badania powinny więc być ukierunkowane na ocenę związku stężenia PNX w surowicy z nasileniem objawów lękowych u badanych osób.

Podobnie obniżone stężenie PNX zaobserwowano w badaniu u młodych pacjentów z jadłowstrętem psychicznym (AN) [31]. Tego typu zbieżność wyników wydaje się niezwykle interesująca, zwłaszcza w kontekście przewijających się od kilku dekad w literaturze przedmiotu doniesień o powiązaniach między zaburzeniami odżywiania a innymi zaburzeniami psychiatrycznymi [32]. Przykładowo w badaniu Kaska i wsp. z 2016 roku [33] inne zaburzenia psychiatryczne obserwowano u 41% badanych osób z AN, a u 23,4% – epizody depresji i/lub ZAD. Podobne wyniki obserwuje się także przy analizach odwrotnych, gdzie odnotowano wyższą częstość AN w przebiegu ChAD niż w populacji ogólnej. Co więcej, wystąpienie AN w tych badaniach związane jest z wcześniejszym początkiem i cięższym przebiegiem ChAD. Autorzy opracowań na ten temat sugerują wręcz istnienie powiązania etiopatologicznego między tymi dwiema jednostkami nozologicznymi [34, 35]. Doniesienia te i stawiane w nich hipotezy wydają się szczególnie ciekawe w świetle wyników uzyskanych w prezentowanym badaniu, jak również w badaniu Pałasza i wsp. [31]. Relacja AN i ChAD w populacji pediatrycznej w kontekście roli neuropeptydów w ich fizjologii wymaga jednak pogłębienia w przyszłości, wraz z próbą wyodrębnienia odmienności w przebiegu obu tych zaburzeń i specyficznych objawów klinicznych, które będzie można powiązać ze stężeniem np. PNX.

W badaniach na myszach wykazano ponadto, że PNX chroni przed rozwojem niealkoholowej stłuszczeniowej choroby wątroby wywołanej wysokotłuszczową dietą [36]. W literaturze przedmiotu zwraca się również uwagę na możliwy wpływ PNX na przyjmowanie pokarmu, co wymaga dalszych badań [37]. W naszym badaniu pacjenci z ChAD, mimo niższych stężeń PNX niż w grupie kontrolnej, mieli zarówno prawidłowy, jak i zwiększony czy zmniejszony apetyt, często też stosowali farmakoterapię, która mogła mieć wpływ na wzrost apetytu oraz rozwój w przyszłości zespołu metabolicznego. Wydaje się zatem konieczne szersze zbadanie powiązań stężeń PNX z masą ciała/wskaźnikiem BMI badanych osób.

Uważa się także, że PNX odgrywa istotną rolę w żeńskim układzie rozrodczym, gdzie nasila wydzielanie hormonu luteinizującego (LH), stymuluje dojrzewanie oocytów i zwiększa liczbę owulowanych oocytów. Neuropeptyd wywiera działanie przeciwzapalne i chroniące komórki, ma wpływ na zachowanie, bierze udział w percepcji sensorycznej, procesach pamięci oraz metabolizmie energetycznym. Poza ośrodkowym układem nerwowym PNX oddziałuje na serce, jajniki, tkankę tłuszczową i wyspy trzustkowe [38].

Z kolei inny (nieoznaczony w badaniu) neuropeptyd – nesfatyna-1 może nasilać wpływ PNX-14 na uwalnianie hormonów reprodukcyjnych, takich jak LH, folikulotropina i testosteron u samców szczurów [39]. Okazuje się również, że nesfatyna-1 ulega ekspresji w neuronach jądra łożyskowego prąčka krańcowego, które bierze udział w rozwoju lęku, stresu czy strachu [40]. Wobec istniejącego związku między nesfatyną-1 i PNX wskazane jest oznaczanie stężeń w dalszych badaniach nesfatyny-1 wraz z PNX i zbadanie powiązań stężeń PNX ze stężeniami nesfatyny-1.

W przeprowadzonym przez nas badaniu u dzieci z ChAD zanotowano wyższe stężenia SPX w surowicy niż w grupie kontrolnej. Dodatkowo w analizie regresji logistycznej model dla SPX uzyskał istotność statystyczną, wskazując na powiązanie wyższych stężeń tego neuropeptydu ze wzrostem ryzyka ChAD w badanej populacji. Warto jednakże zwrócić uwagę, że jakkolwiek istotna statystycznie zależność ta była bardzo słaba i mogła mieć charakter przypadkowy. Może o tym świadczyć nie tylko bardzo niska wartość OR, ale też umiarkowana, ujemna korelacja między stężeniem PNX a SPX. Wedle opublikowanych badań SPX w modelach zwierzęcych zmniejsza wydzielanie insuliny, ma silne działanie anorektyczne, przeciwbólowe, przeciwłękowe i przeciwdepresyjne [41, 42]. Natomiast wśród osób z ChAD objawy lękowe są częste, więc wydaje się, że u chorych osób SPX może nie mieć działania przeciwłękowego. Podobnie może to wyglądać, jeśli chodzi o wpływ SPX na apetyt – w grupie badanych były osoby zarówno ze zmniejszonym, jak i ze wzmożonym łaknieniem, ale i bez zmian w zakresie apetytu. Dalsze badania SPX powinny być również ukierunkowane na określenie powiązań stężenia SPX z poszczególnymi epizodami ChAD (epizod mieszany, depresji, manii/hipomanii) i występującymi podczas nich objawami (np. lękowymi, zmianami w zakresie apetytu, masy ciała).

W badaniach u dzieci z otyłością oraz podwyższonym ciśnieniem tętniczym obserwuje się niższą istotnie medianę stężenia SPX w porównaniu z dziećmi z prawidłową masą i prawidłowym ciśnieniem tętniczym [43, 44]. Uważa się ponadto, że wzrost stężenia SPX w surowicy może być wskaźnikiem odpowiedzi na wysiłek fizyczny [45]. Chorzy podczas epizodów maniакаlnych czy mieszanych bywają pobudzeni psychoruchowo, są nadmiernie aktywni, jednak podczas epizodów depresji często obserwuje się spowolnienie psychoruchowe.

Kisspeptyna w modelach zwierzęcych oraz u ludzi moduluje wydzielanie insuliny stymulowane glukozą, przyjmowanie pokarmu i/lub wydatek energetyczny. Jest również zaangażowana u zwierząt w kontrolę zachowań reprodukcyjnych, a u ludzi – w modulację seksualnego i emocjonalnego przetwarzania mózgu [41]. Jest także uznawana za kluczowy regulator początku dojrzewania czy kontroli płodności [46]. Ponadto ma działanie przeciwdepresyjne i tłumiące strach [41]. Mimo to nasze badania sugerują, że kisspeptyna nie odgrywa znaczącej roli w ChAD, albowiem nie zaobserwowano statystycznie istotnej różnicy między stężeniami tego neuropeptydu u osób chorych i reprezentujących grupę kontrolną. Należałoby jednak jeszcze sprawdzić, czy stosowana przez osoby z ChAD farmakoterapia nie miała wpływu na stężenie tego i pozostałych neuropeptydów w surowicy krwi żyłnej, bowiem np. leczenie kwetiapiną (lekiem stabilizującym nastrój) w badaniu Nikischia i wsp. [47] wpływało na poziom NPY-LI (*NPY-like immunoreactivity*) w PMR, a zmiany w jego stężeniu mogą okazać się w przyszłości markerem odpowiedzi na leczenie. Z kolei w badaniu przeprowadzonym na szczurach olanzapina zmniejszała w pniu mózgu ekspresję mRNA NPQ/SPX, a zwiększała poziom mRNA SMIM20/PNX [48]. Konieczne są zatem w dalszych badaniach zarówno uwzględnienie wpływu stosowanej farmakoterapii na stężenie badanych neuropeptydów, jak i obserwacja zmian ich stężeń na przestrzeni czasu pod wpływem stosowanego leczenia.

Poszerzenie wiedzy na temat udziału neuropeptydów w przebiegu zaburzeń nastroju może w przyszłości pomóc w rozwoju interwencji terapeutycznych ukierunkowa-

nych na szlaki sygnałowe PNX czy SPX. Nadal jednak istnieje wiele niewiadomych oraz kontrowersji, którymi należy się zająć, zanim będzie można ustalić ich możliwy potencjał terapeutyczny [41].

Wnioski

1. ChAD jest istotnym statystycznie sposobem powiązana z obniżonym stężeniem PNX oraz podwyższonym stężeniem SPX w surowicy krwi chorych.
2. Występowanie ChAD nie wykazuje związku z poziomami kisspeptyny w surowicy.
3. Spadek stężenia PNX jest istotnym statystycznie, silnym predyktorem wzrostu ryzyka ChAD w badanej grupie z ilorazem szans $OR = 0,154$.
4. Wzrost stężenia SPX jest istotnym statystycznie, jednakże bardzo słabym predyktorem wzrostu ryzyka ChAD.

Ograniczenia pracy

W pracy nie uwzględniono wpływu stosowanych leków psychotropowych, zaburzeń współistniejących, rodzajów epizodu ChAD i objawów występujących u osób z grupy badanej. Ograniczeniem pracy jest również wielkość grupy kontrolnej.

Piśmiennictwo

1. Cichoń L, Janas-Kozik M, Siwiec A, Rybakowski JK. *Obraz kliniczny i leczenie choroby afektywnej dwubiegunowej w populacji dzieci i młodzieży*. Psychiatr. Pol. 2020; 54(1): 35–50.
2. Xiao X, Kuang Z, Burke BJ, Chushak Y, Farmer BL, Mirau PA i wsp. *In silico discovery and validation of neuropeptide-Y-binding peptides for sensors*. J. Phys. Chem. B. 2020; 124(1): 61–68.
3. McKay FM, McCoy CJ, Crooks B, Marks NJ, Maule AG, Atkinson LE i wsp. *In silico analyses of neuropeptide-like protein (NLP) profiles in parasitic nematodes*. Int. J. Parasitol. 2022; 52(1): 77–85.
4. Kuromitsu J, Yokoi A, Kawai T, Nagasu T, Aizawa T, Haga S i wsp. *Reduced neuropeptide Y mRNA levels in the frontal cortex of people with schizophrenia and bipolar disorder*. Brain Res. Gene Expr. Patterns. 2001; 1(1): 17–21.
5. Caberlotto L, Hurd YL. *Reduced neuropeptide Y mRNA expression in the prefrontal cortex of subjects with bipolar disorder*. Neuroreport. 1999; 10(8): 1747–1750.
6. Sandberg JV, Jakobsson J, Pålsson E, Landén M, Mathé AA. *Low neuropeptide Y in cerebrospinal fluid in bipolar patients is associated with previous and prospective suicide attempts*. Eur. Neuropsychopharmacol. 2014; 24(12): 1907–1915.
7. Wang AY, Lohmann KM, Yang CK, Zimmerman EI, Pantazopoulos H, Herring N i wsp. *Bipolar disorder type I and schizophrenia are accompanied by decreased density of parvalbumin – and somatostatin-positive interneurons in the parahippocampal region*. Acta Neuropathol. 2011; 122(5): 615–626.
8. Pantazopoulos H, Wiseman JT, Markota M, Ehrenfeld L, Berretta S. *Decreased numbers of somatostatin-expressing neurons in the amygdala of subjects with bipolar disorder or schizophrenia: Relationship to circadian rhythms*. Biol. Psychiatry 2017; 81(6): 536–547.

9. Tsuchimine S, Hattori K, Ota M, Hidese S, Teraishi T, Sasayama D i wsp. *Reduced plasma orexin-A levels in patients with bipolar disorder*. *Neuropsychiatr. Dis. Treat.* 2019; 15: 2221–2230.
10. Li H, Lu J, Li S, Huang B, Shi G, Mou T i wsp. *Increased hypocretin (orexin) plasma level in depression, bipolar disorder patients*. *Front. Psychiatry* 2021; 12: 676336.
11. Ünler M, Ekmekçi Ertek İ, Afandiyeva N, Kavutçu M, Yüksel N. *The role of neuropeptide Y, orexin-A, and ghrelin in differentiating unipolar and bipolar depression: A preliminary study*. *Nord. J. Psychiatry* 2022; 76(3): 162–169.
12. Turan T, Uysal C, Asdemir A, Kılıç E. *May oxytocin be a trait marker for bipolar disorder?* *Psychoneuroendocrinology* 2013; 38(12): 2890–2896.
13. Samson WK, Zhang JV, Avsian-Kretchmer O, Cui K, Yosten GL, Klein C i wsp. *Neuronostatin encoded by the somatostatin gene regulates neuronal, cardiovascular, and metabolic functions*. *J. Biol. Chem.* 2008; 283(46): 31949–31959.
14. Yuan T, Sun Z, Zhao W, Wang T, Zhang J, Niu D. *Phoenixin: A newly discovered peptide with multi-functions*. *Protein Pept. Lett.* 2017; 24(6): 472–475.
15. McIlwraith EK, Zhang N, Belsham DD. *The regulation of phoenixin: A fascinating multidimensional peptide*. *J. Endocr. Soc.* 2021; 6(2): bvab192. doi: 10.1210/jendso/bvab192
16. Jiang JH, He Z, Peng Y, Jin W, Mu J, Xue H i wsp. *Effects of phoenixin-14 on anxiolytic-like behavior in mice*. *Behav. Brain Res.* 2015; 286: 39–48.
17. Hofmann T, Weibert E, Ahnis A, Ebelt U, Rose M, Klapp B i wsp. *Phoenixin is negatively associated with anxiety in obese men*. *Peptides* 2017; 88: 32–36.
18. Mirabeau O, Perlas E, Severini C, Audero E, Gascuel O, Possenti R i wsp. *Identification of novel peptide hormones in the human proteome by hidden Markov model screening*. *Genome Res.* 2007; 17(3): 320–327.
19. Kim DK, Yun S, Son GH, Hwang JI, Park CR, Kim JI i wsp. *Coevolution of the spexin/galanin/kisspeptin family: Spexin activates galanin receptor type II and III*. *Endocrinology* 2014; 155(5): 1864–1873.
20. Porzionato A, Rucinski M, Macchi V, Stecco C, Malendowicz LK, De Caro R. *Spexin expression in normal rat tissues*. *J. Histochem. Cytochem.* 2010; 58(9): 825–837.
21. Walewski JL, Ge F, Gagner M, Inabnet WB, Pomp A, Branch AD i wsp. *Adipocyte accumulation of long-chain fatty acids in obesity is multifactorial, resulting from increased fatty acid uptake and decreased activity of genes involved in fat utilization*. *Obes. Surg.* 2010; 20(1): 93–107.
22. Reyes-Alcaraz A, Lee YN, Son GH, Kim NH, Kim DK, Yun S i wsp. *Development of spexin-based human galanin receptor type II-specific agonists with increased stability in serum and anxiolytic effect in mice*. *Sci. Rep.* 2016; 6: 21453.
23. Navarro VM, Bosch MA, León S, Simavli S, True C, Pinilla L i wsp. *The integrated hypothalamic tachykinin-kisspeptin system as a central coordinator for reproduction*. *Endocrinology* 2015; 156(2): 627–637.
24. Kim J, Semaan SJ, Clifton D, Steiner R, Dhamija S, Kauffman A. *Regulation of Kiss1 expression by sex steroids in the amygdala of the rat and mouse*. *Endocrinology* 2011; 152(5): 2020–2030.
25. De Bond JA, Smith JT. *Kisspeptin and energy balance in reproduction*. *Reproduction* 2014; 147(3): 53–63.
26. Mills EG, Izzi-Engbeaya C, Abbara A, Comninos AN, Dhillo WS. *Functions of galanin, spexin and kisspeptin in metabolism, mood and behaviour*. *Nat. Rev. Endocrinol.* 2021; 17(2): 97–113.

27. Cardon M, Ron-Harel N, Cohen H, Lewitus GM, Schwartz M. *Dysregulation of kisspeptin and neurogenesis at adolescence link inborn immune deficits to the late onset of abnormal sensorimotor gating in congenital psychological disorders*. Mol. Psychiatry 2010; 15(4): 415–425.
28. Pałasz A, Janas-Kozik M, Borrow A, Arias-Carrión O, Worthington JJ. *The potential role of the novel hypothalamic neuropeptides nesfatin-1, phoenixin, spexin and kisspeptin in the pathogenesis of anxiety and anorexia nervosa*. Neurochem. Int. 2018; 113: 120–136.
29. Kim-Cohen J, Caspi A, Moffitt TE, Harrington H, Milne BJ, Poulton R. *Prior juvenile diagnoses in adults with mental disorder: Developmental follow-back of a prospective-longitudinal cohort*. Arch. Gen. Psychiatry 2003; 60(7): 709–717.
30. Dickstein DP, Rich BA, Pradella AG, Towbin KE, Pine DS, Leinbenluft E. *Comorbid anxiety in phenotypes of pediatric bipolar disorder*. J. Child Adolesc. Psychopharmacol. 2005; 15(4): 534–548.
31. Pałasz A, Tyszkiewicz-Nwafor M, Suszka-Świtek A, Bacopoulou F, Dmitrzak-Węglarz M, Dutkiewicz A i wsp. *Longitudinal study on novel neuropeptides phoenixin, spexin and kisspeptin in adolescent inpatients with anorexia nervosa – Association with psychiatric symptoms*. Nutri. Neurosci. 2021; 24(11): 896–906.
32. Zasada I, Wilczyński KM, Żmijowska A, Janas-Kozik M. *Quality of life in anorexia nervosa patients – A review study*. Psychiatr. Psychol. Klin. 2018; 18(2): 212–216.
33. Kask J, Ekselius L, Brandt L, Kollia N, Ekblom A, Papadopoulos FC. *Mortality in women with anorexia nervosa: The role of comorbid psychiatric disorders*. Psychosom. Med. 2016; 78(8): 910–919.
34. Lunde AV, Fasmer OB, Akiskal KK, Akiskal HS, Oedegaard KJ. *The relationship of bulimia and anorexia nervosa with bipolar disorder and its temperamental foundations*. J. Affect. Disord. 2009; 115(3): 309–314. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2008.10.012>
35. McElroy SL, Frye MA, Hellemann G, Altschuler L, Leverich GS, Suppes T i wsp. *Prevalence and correlates of eating disorders in 875 patients with bipolar disorder*. J. Affect. Disord. 2011; 128(3): 191–198. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2010.06.037>
36. Yang F, Huang P, Shi L, Liu F, Tang A, Xu S. *Phoenixin 14 inhibits high-fat diet-induced non-alcoholic fatty liver disease in experimental mice*. Drug. Des. Dev. Ther. 2020; 14: 3865–3874.
37. Schalla MA, Stengel A. *The role of phoenixin in behavior and food intake*. Peptides 2019; 114: 38–43. doi:10.1016/j.peptides.2019.04.002
38. Billert M, Rak A, Nowak KW, Skrzypski M. *Phoenixin: More than reproductive peptide*. Int. J. Mol. Sci. 2020; 21(21): 8378.
39. Guvenc G, Altinbas B, Kasıkcı E, Ozyurt E, Bas A, Udum D i wsp. *Contingent role of phoenixin and nesfatin-1 on secretions of the male reproductive hormones*. Andrologia 2019; 51(11): e13410. doi: 10.1111/and.13410
40. Pałasz A, Bogus K, Suszka-Świtek A, Kaskosz A, Saint-Remy S, Piwowarczyk-Nowak A i wsp. *The first identification of nesfatin-1-expressing neurons in the human bed nucleus of the stria terminalis*. J. Neural Transm. (Vienna) 2019; 126(3): 349–355.
41. Mills EG, Izzi-Engbeaya Ch, Abbara A, Comninou A, Dhillo WS. *Functions of galanin, spexin and kisspeptin in metabolism, mood and behaviour*. Nat. Rev. Endocrinol. 2021; 17(2): 97–113.
42. Behrooz M, Vaghef-Mehrabany E, Maleki V, Pourmoradian S, Fathifar Z, Ostadrahimi A. *Spexin status in relation to obesity and its related comorbidities: A systematic review*. J. Diabetes Metab. Disord. 2020; 19(2): 1943–1957.
43. Behrooz M, Vaghef-Mehrabany E, Moludi J, Ostadrahimi A. *Are spexin levels associated with metabolic syndrome, dietary intakes and body composition in children?* Diabetes Res. Clin. Pract. 2021; 172: 108634.

44. Behrooz M, Vaghef-Mehrabany E, Ostadrahimi A. *Different spexin level in obese vs normal weight children and its relationship with obesity related risk factors*. Nutr. Metab. Cardiovasc. Dis. 2020; 30(4): 674–682.
45. Khadir A, Kavalakatt S, Madhu D, Devarajan S, Abubaker J, Al-Mulla F i wsp. *Spexin as an indicator of beneficial effects of exercise in human obesity and diabetes*. Sci. Rep. 2020; 10(1): 10635.
46. Trevisan CM, Montagna E, Oliveira de R, Christofolini DM, Barbosa CP, Crandall KA i wsp. *Kisspeptin/GPR54 system: What do we know about its role in human reproduction?* Cell. Physiol. Biochem. 2018; 49(4): 1259–1276.
47. Nikisch G, Baumann P, Liu T, Mathe AA. *Quetiapine affects neuropeptide Y and corticotropin-releasing hormone in cerebrospinal fluid from schizophrenia patients: Relationship to depression and anxiety symptoms and to treatment response*. Int. J. Neuropsychopharmacol. 2012; 15(8): 1051–1061.
48. Pałasz A, Żarczyński P, Bogus K, Mordecka-Chamera K, Della Vecchia A, Skałbania J i wsp. *Modulatory effect of olanzapine on SMIM20/phoenixin, NPQ/spexin and NUCB2/nesfatin-1 gene expressions in the rat brainstem*. Pharmacol. Rep. 2021; 73(4): 1188–1194.

Adres: Lena Cichoń

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach,

Katedra i Oddział Kliniczny Psychiatrii i Psychoterapii Wieków Rozwojowego,

Centrum Pediatrii im. Jana Pawła II w Sosnowcu

e-mail: lenacichon@interia.pl

Otrzymano: 23.07.2022

Zrecenzowano: 27.09.2022

Przyjęto do druku: 5.10.2022